

VORMSI ÕORMSÖ

Meeli ja Voldemar Süster. Foto autor Malle Hokkonen

15 aasta pärast näeme!

MALLE HOKKONEN

Just sellist nakatavat hüüet imelisel märtsipäeval, mil talvest ei ta ha enam kuidagi kinni hoida, kuulsime auväärt vanahärra Volli suust! Sel päikeselisel 18. märtsil täitus Meeli ja Voldemar Süster'il 55. abielu-aasta. Teadaolevalt – tänujuubel.

Mere lähedal, Svibys, on tänavu märtsipäev haruldaselt soe: +11 keskpäeval. Oleme riitunud jopedesse-sallidesse, kui jahmavalt näeme – peretaat Volli istub ukse ees kergetis toariietes, pereema Meeli lippab õues sirge rühiiga, lühikese varrukaga pluussis, ontliku pika seeliku all

paljad sääred! Imetusväärne tervis ja tugev karastus.

Ons pikaajaline abielu pannud omavahel ka tuld purskama? Muiates ja väärrikalt õhkavad mõlemad, et on olnud kõiksuguseid hetki. Oleme veendunud, et ruttakaid järeldusi pole teinud, kohanenud, tulevargi rahumeelselt kustutanud, optimismi ning usu tulevikku säilitanud. Sünged pilved on kiirkorras hajunud. Kiiremini veel, kui nad ilmusid.

Ühiselust on kasvanud tubli poeg Jüri, tema abikaasa ja tütar leiavad sagedasti aega vanematekoduse töödele käed avatud hoida.

Meelist kiirgab üüratut elujõudu, lustlikku naeru ja heasüdamilikku väärrikust. Tema saabus saarele 1956.

aastal, tööle zootehnikuna. Hiljem sai tööle raamatukokku.

Meeli ja Volli kodu on märkimisväärselt puhas ja hoolitsetud, kaunid kirevad naturaalsed vaibad ja linikud ilmestavad kodu ja annavad sooja eheda miljöö. Tuliselt ja värvikalt võib Meeli rääkida loetud raamatutest. Kodune raamatukogu paneb oma hiilguse imestama.

Volli on sündinud Volossovo rajoonis, saarele tuli 1944. a. mil anti teada, et põlisasukad, rootslased lahkuvad, ning majapidamistesse on vaja asemikke/hoolidajaid. Leidsid nemadki oma tolleaegse kodu laudahoonest endile mõned loomad, nii hakkaski edenema taluelu. Oma tagasihoidliku vaikse, kuid

pärleid lausuva meelega, saame Volli kuldse inimese pildi. Küllap see ongi tema õnnemetall ja tema maagiline võti. On ta ju metalli, õigemini rauda, vorminud ja tagunud kogu elu. Lapse-east alates sepaametit pidanud.

Meeli lausub, et Volli olnud galantne kavaler, koos käidi kinos ja peale kino tantsimas. Abielusõlmimisele Vormsi külanõukogusse sõideti küljkorviga mootorrattal! Vapper tegu puhta armastuse nimel. Täna sel pidupäevalgi on Volli see, kes kiirel sammul kohvi keedab ja koosolijaid kostitab.

Jagugu Meelile ja Vollile entusismi hoida tõelisi eluväärtusi, jagugu tervist ja erksat vaimu, aktiivsusesädeid südamesse!

Vallavanema veerg

TANEL VIKS

Sündmusterohke suvi on ukse ees ning vaatamist-kuulamist ja eelkõige osalemisrõõmu peaks jagama igale maitsele. On nii spordiüritusi kui ka kontserte, aga kõige olulisemad käesoleval aastal on vast laulupidu ning juubelihõnguline Olavipäev, mil Püha Olavi kiriku taaspühitsemisest möödub 25 aastat.

Kuigi info meie väikeses kogukonnas liigub vahest isegi liiga kiiresti, ei ole seda kunagi liiga palju ning eriti meie külalistele mõeldes. Vormsit külastatakse Jaapanist Brasiiliani ning seni oli väga kentsakas, et saarel, mille elanike üks olulisem sissetulekuallikas on turism, puudus elementaarne tõlgitud koduleht. Selge see, et kõikidesse maailma keeltesse pole seda mõtet ümber panna aga tänaseks on arvutis olemas juba tõlked soome, rootsi, vene, inglise, saksa ja läti keelde. Esialgu sellega ka piirdume. Momendil käib tehniline töö tõlgete ülesriputamisega, mis on suhteliselt mahukas, kuid aprilli teises pooles peaks koduleht ka selles mõttes valmis saama.

Kuna selline suur töö sai ette võetud, ei olnud mõtet seda ehitada vanale «põhjale», seda enam et IT-pool areneb kiiresti ja plahvatuslikult, on kasvanud nutiseadmete kasutamine. Seega tuli kodulehte uuendada ka selles mõttes. Esimesed vastukajad on igati kiitvad. Tõsi – loomulikult võivad muudatused lehe usinamale kasutajale esialgu mõningat segadust tekitada, kuid loodetavasti mitte liigset. Samuti tegeleme veel jooksvalt osade tekstide muutmise, kuna siin-seal on trükkivaatamist oma näpu kuhugi toppinud, aga see on protsessi loomulik osa. Lõpptulemusena peaks meie koduleht olema igati funktsionaalne ja kaasaegne infoallikas, mis aitab kaasa ka turistide voo kasvule.

Vormsi Pensionäride Seltsingu initsiatiivil sai läbi viidud väike uurimus, kuidas mees pidada Vormsi väarikaid ja tuntud inimesi. Eks seda ole tehtud Eestis erinevates kohtades erinevalt – kus on istutatud puid, kus pandud istepinkidele tahvlid. Milline on see sobiv lahendus Vomsile, vajab veel mõtlemist eriti kui mõelda ajalises perspektiivis 10 või 100 aastat edasi. Ehk ei peagi see olema üks konkreetne koht, kuhu midagi on püstitatud? Ühe mõtena on läbi käinud idee koondada nende tublide inimeste elulood või lühiülevaated elulugude raamatusse. Seda ideed toetab tõsiasi, et erinevaid mälestustahvleid on Eestis täis, kuid ilma selgitava tekstita ei ütle mõned nimed meile midagi. Esiletõstetud nimele oleks pigem vaja anda uuesti oma «lugu». Aga mõtleme veel, et see lahendus oleks maksimaalselt tulemusrikas ja soovitatavalt ka huvitav ning originaalne.

Vormsi saare heakord on endiselt vallavalitsuse tähelepanu all. Enne suve peaks korda saama Hullo keskus, kus ehitatakse välja mõned täiendavad kõnniteepid ning nende äärde paigutatakse ka istepingid, kaupluse vastas olev isetekkeline mudaukk korrastatakse korrektseks teetaskuks. Vanast kolhoosikuivatist jäänud kruusaga remonditakse kevadel teid, nii et ka ortodoksi kiriku ümbrus saab korrastatuma välimuse. Eks kõik saa toimuda vastavalt valla rahalistele võimalustele, aga oluline on see, et meid ümbritsev keskkond muutuks sõbralikumaks ja turvalisemaks.

Ilusat kevade algust kõigile!

Volikogu ja vallavalitsuse tegemistest

- Volikogu istungite otse-ülekandeid saab vaadata internetist meie valla uult kodulehelt. Oleme jõudnud niikaugele, et ülekanetega ei tohiks probleeme olla. Istungi vaheajal peaks tulema ette vastav kiri, et ülekanne hetkel ei toimu. Ülekanete kohta on erinevat tagasisidet. Mõnel juhul pilt hakib, mõnel ei ole häält. Püüdke leida keegi arvutiasjatundja ja pidada nõu, sest mõned seaded võivad sõltuda teie arvutist.
- Vallavalitsus andis välja kasutusloa: Vormsi põhjasihi ülemise tulepaagi kasutamiseks, Andruse talu biopuhasti ja Hullo operatiivteenistuste

hoone kasutamiseks. Väljastati projekterimistingimused Rumpo külas Vare elamu, Borrby külas Österi seitse elamu ja kõrvalhoonete, Hosby küla Smesa elamu, Norrby külas Hanase talu Hosteli ja Sviby külas Krosmase talu juurdeehituse projekterimiseks.

- Kinnitati Vormsi Lasteaed-Põhikooli koosseisud ja palgamäärad, mis sisaldas ka palgatõusu. Vastavalt eelarve võimalustele seisab vallavalitsus selle eest, et töötajatel oma igapäevase töö eest saada tasu eest oleks võimalik ka normaalselt ära elada.
- Vallavalitsus arutas jäät-

memajandusega seotud probleeme ja paneb kõigile südamele, et hoiame oma kodusaare puhtana, sorteerime oma jäätmed ja toimetame need selleks ettenähtud kohta. Rumpo karjääri platsile tohib paigutada ainult ehitusjäätmeid. Kui te ei tea, kuhu tekkinud jäätmed panna ja enne kui ehitusjäätmeid Rumpo platsile viite, võtke ühendust Andres Kochiga (mobiiltelefon 505 2342) ja täpsustage üle, mida ja kuhu tohib maha panna. Vallavalitsus on suutnud hoida jäätmeveo teenustasu aastaid samal tasemel just jäätmete kogumise tõhustamise (sorteerimine

ja pressimine) arvelt. Vormsi elanike jäätmeveo teenustasust 2/3 makstakse valla eelarvest, kuid seda ainult juhul, kui ei ole vallavalitsusele võlgu. Võlgnikud seda ja paljusid teisi olulisi soodustusi ei saa. Palume oma arved üle vaadata ja tasuda.

- Jälgige valla kodulehte aadressil www.vormsi.ee, kus avaldatakse hanketeated ja uudised.

Kaitseliidu ajalugu 1917-1940 Läänemaal ja Vormsil

IV osa

TANEL VIKS

Eestirootslaste tegevus Kaitseliidus ja Kaitseliidu Vormsi Üksikrühmas

Vormsi Kaitseliidu tegevusest 1924. kuni 1928. aasta keskpaigani ei ole hetkel andmeid. Võimalik, et mingid materjalid on säilinud Rootsis Vormsi Üksik Mererühma viimase pealiku Hugo Mickelini perekonna arhiivis. Käesolev kronoloogia ja tegevus on taastatud Lääne Maleva Teataja 1928.-1940. aastal ilmunud käskkirjade ja teadete põhjal, kuid mingil põhjusel ei ole kõik käskkirjad avaldamist leidnud. Lisaks ei anna need aimu üksikrühma sisemisest elust ning paljud seosed on aimatavad.

Püüdes statistika järgi aru saada, kas osalemisaktiivsus Kaitseliidus võis sõltuda rahvusest, võib teatud indikaatoreid märgata. 1927. aastal kuulub Eestis Kaitseliitu 27 182 inimest, mis moodustab 5,17% meeste arvust. Kõrgeim on siin Sakalamaa malev 6,93% ning madalaim Põlva malev 1,55% osalusega. Lääne malev on tagant teine 4,00%. Põlva malev on teatavasti suur osakaal vene rahvusest kodanikel, Läänemaal elanikest on 7,07%, valdade lõikes koguni 7,51% kodanikest rootsi rahvusest¹. Selge paralleel on olemas – mida suurem mitte-eesti rahvusest kodanike hulk, seda väiksem osalusprotsent Kaitseliidus.

Vaadates eraldi Vormsi

Hugo Mickelin. Pilt SOV arhiiv

valda ning kaitseliitlaste suhet meeste arvu, näeme et olenevalt Vormsi rühma hetkelisest suuruselst kõik kaitseliitlaste analoogne protsent 1,5-3,0 vahel. Noarootsi puhul on sarnast statistikat keeruline välja tuua, kuid tõenäoliselt ja eriti arvestades Kaitseliidu Lääne maleva suurusel, olukord oluliselt ei erine, kuigi Noarootsis oli loimumine eestlastega toimunud suuremal määral. Hoolimata sellest, et 1930. aastatel osalemine Kaitseliidus aktiveerus, pilt oluliselt ei muutunud. Tippametel oli Vormsi üksikmererühmas 37 meest². Ainuüksi Eesti keskmist osalusprotsenti Kaitseliidus arvestades oleks pidanud rühma suurus olema aga 60-80 meest. Seega võib väita, et rahvus mängis vabatahtlikus riigikaitseorganisatsioonis osalemisel olulist rolli. Põhjuseks oli siin kindlasti ka toon, millega võimukandjad ja Kaitseliidu juhid rahvast kõnetasid ja seda eriti 1930 alguses.

Toonitati mitte ainult isamaalisust vaid eelkõige rahvuslust ja eestlaseks olemise olulisust. Ehitati üles rahvuriiki ning erinevad pöördumised ei arvestanud sellega, et teatud Eesti piirkonnad olid oma vähemusrahvuste olemasolu tõttu pisut teises olukorras ning etteantud kujul skeemi väga ei sobitunud.

Eestlasel olgu eesti nimi!

Näiteks kolmekümnendatel aastatel toimunud nimede eestistamiskampaania ajal avaldab Lääne Maleva Teataja järgmise pöördumise: «Eestlasel olgu eesti nimi! Vaadeldes maleva nimekirja paistab silma, et paljud meie pere liikmed veel kannavad võõrapäraseid nimesid olgugi, et samas rahvus on märgitud eestlane. Aeg on käes, kus iga Eesti poeg ja tütar heidab endalt ära meie endiste orjastajate poolt antud võõrapäraseid nimesid. Seepärast iga eestlane /.../ võtab endale eestipärase nime. /.../ Kõik maleva pere liikmed, kes kannavad senini võõrapäraseid nimesid heidavad need endast hiljemalt detsembri kuu jooksul. Uue

aasta võtame vastu puht Eesti perena, kus iga meie liige kannab ka eestipärase nime»³.

Kuigi see pöördumine oli justkui ainult eestlaste poole on selle käskiv kõneviis ning pöördumiste rõhuasetused pigem konfrontatsiooni tekitavad. Ei tohi unustada ka fakti, et kahekümnendatel aastatel toimus kohalike rootslaste hulgas enda, kui rootslaste teadvustamine. Kuidas aga tundsid ennast rannarootslastest kaitseliitlased lugedes soovitusel olla «puht Eesti pere» võib ainult aimata. On väheusutatav, et sellised üleskutsed kasvatasid soovi vabatahtliku riigikaitseorganisatsiooniga liitumiseks. Vormsi rootslased oma rootsi nimesid loomulikult eestistama ei hakanud, kuigi paar erandit siiski oli. Vormsi orienteeruvalt 2500 elanikust olid 95% rootslased ja 5% eestlased. Kaitseliidu rühma koosseisu kuulus nii eestlasi kui rootslasi. Rühma nimekirjad ei ole säilinud, kuid liikmeks võtmise ja väljaarvamise nimekirjade järgi oli rühmas umbes 80% rootslasi ja 20% eestlasi. Noor-, tegev- ja toetajaliikmete suhet välja tuua ei ole võimalik. Esimesed toetajaliikmed on käskkirjas nimeliselt ära mainitud Lääne Maleva pealiku käskkirjaga nr 23 27.06.1931, kui Vormsi üksikrühma malevlased August Vilibert, Karl Väeden ja Leo Väeden viiakse üle tegevliikmete hulgast toetajaliikmete hulka. Kõik kolm olid rahvuselt eestlased ning põhjuseks oli ilmselt vanus. August Vilibert oli Vormsi üksikrühma pealiku Aleksander Vilipere isa, Karl Väeden ja Leo Väeden tolleks ajaks juba erru läinud Kaitseliidu Lääne Maleva pealiku, erukapten Villem Väedeni vennad. Karl Väedeni abikaasa Louise Väedenist sai aga 1934. aastal esimene Naiskodukaitse Vormsi jaoskonna esinaine⁴, kelle õde Marie Svensson (Bondartschuk) oli omakorda Naiskodukaitse Saaremaa ringkonna esimene esinaine.

Nii eestlaste kui rootslaste puhul oli tähtsatu asjaolu, et Kaitseliitu ja eriorganisatsioo-

Kaitseliidu Läänemaa juhatuse, keskel kapten Villem Väeden

nidesse kuulujatel olid omavahel tihti perekondlikud sidemed. Tegemist oli omamoodi klubiga ning sinna astujad/kuulujad töid tihti kaasa mõne oma sugulase või hõimlase. Seda oli hiljem näha ka Naiskodukaitse ja Noorte Kotkaste rühma tekkel aga ka Kaitseliidu Vormsi mererühmas. Jälgides nende meeste ja naiste hilismaid saatusi aga ka perekondlikku tausta, torkab Vormsi puhul silma, et tegemist oli keskmisest haritumate rannarootslastega, kellel oli avar maailmapilt ning kes olid suutnud seda pilti ka oma peredesse viia. Tegemist oli ju ikkagi traditsioonides, ühiskondlikes ja soorollides kinni oleva kogukonnaga, kus muutused juurdusid äärmiselt pikkamööda.

Vormsi Üksik Mererühm

Esimene kirjalikult fikseeritud dokument Vormsi üksikrühmast on teade Lääne Maleva Teatajas septembris 1928. ilmutatud käskkirjaga nr 13. juulist 1928. «Maleva Pääliku Käsukiri nr. 26 §10: Kaitseliidu laskeväe §5 kohaselt määratakse maleva allüksustesse alljärgnevad laskejuhatajad: I Haapsalu malevkond /.../ Vormsi rühmas 1 rühma päälük Johannes Ahlkvist ja malevlane Lars Stenroos»⁵. Vormsi rühm kuulus algselt I Haapsalu malevkonda (ka Linna malevkond), 1930.

aasta mais reorganiseeriti malevkond ja Vormsi rühma juuriidiline staatus muutus ning temast sai iseseisva majandusega üksikrühm. Senine pealik Johannes Ahlkvist vabastati ja määrati uue pealiku Aleksander Vilipere abiks⁶.

Ilma rühma dokumentatsioonita on keeruline hinnata, kas rootslaste eestlaste vastu vahetamise üheks põhjuseks võis olla olulise bürokraatia kasvu. Põhjuseks, miks Vormsi rühm reorganiseeriti üksikrühmaks oli ilmselt see, et puht logistilistel põhjustel oli ebaefektiivne saarel asuvat üksust mandrilt juhtida. Asjaolu, et reorganiseerimine leidis aset vahetult enne senise Lääne Maleva pealiku, kapten Villem Väedeni tervislikel põhjustel erumist augustis⁷ ja Vormsile suundumist, tuleks lugeda pigem juhuseks. Väedeni aktiivsemat tegevust Vormsi Üksikrühma suunal ei ole dokumentidest näha, lisaks on rühm võrreldes malevaga suhteliselt marginaalse suurusega üksus. Siiski ei saa lõpuni välistada, et Vormsi rühma

reorganiseerimine oli Väedeni teadlik samm ning ta püüdis anda valdavalt rootslastest koosnevale üksusele suuremat iseseisvust ning lootis läbi selle rühma tegevust aktiveerida. Sellisel juhul sai põhjus, miks Väeden ei astunud seda sammu varem vaid vahetult enne lahkumist, olla teenistuslik või soov vältida süüdistusi kodusaare eelistamisel. Kuigi Väeden oli eestlane olid tal tihedad sidemed Vormsiga ja rootsikeelse keskkonnaga.

Rühma juhatuse protokollid ei ole säilinud, samuti ei ole pärast üksikrühma teket kohegi näha, et juhatuse üldise valituse valmimisest pärineb Lääne Maleva pealiku käskkirjast 11 kuud hiljem 27.04.1931, millega kinnitati Vormsi üksikrühma üldkoosolekul 29. märtsil valitud juhatuse koosseis⁸.

Üheteistkümnest võtmeisikust 3 olid eestlased ja 8 rootslased. Seega vastab protsentuaalne suhe ligikaudselt rahvuslikule koosseisule Vormsi Üksikrühmas, kuid tõenäoliselt oli see pigem juhuse.

Järgneb

1 Kaitseliidu 1926 aasta aruanne. (1927, juuni 15). *Kaitse Kodu* 12, lk. 447.
2 1934. a. Karikavõistluse tulemused vintpüssidest. (1935, jaanuar). *Lääne Maleva Teataja*, 1/2, lk. 11.
3 Narits, K. (1936, november 19). Eestlasel olgu eesti nimi! *Lääne Maleva Teataja*, 20/21, lk. 297.
4 Käsukiri Lääne malevale nr. 24. (1934, mai). *Lääne Maleva Teataja* 9/10.
5 Lääne maleva päälük käsukiri nr 26. (1928, september). *Lääne Maleva Teataja*, 2.
6 Maleva päälük käsukiri nr 15. (1930, mai). *Lääne Maleva Teataja*, 9.
7 Maleva päälük käsukiri nr 31. (1930, august). *Lääne Maleva Teataja*, 15.
8 Lääne maleva pealiku käsukiri nr 16. (1931, mai). *Lääne Maleva Teataja*, 7/8.

Kaunist kevadet!

ELLE PALMPU

ajalehe toimetaja

Nii palju armsaid, tublisid ja ettevõtlikke inimesi elab Vormsil. Tore on olla sellise toimeka valla ajalehe toimetaja, kunagi pole tekkinud küsimust, mida järjekordsesse ajalehte panna.

Nii ka seekord. Võrratu esikaanelugu pr Meelist ja hr Vollist, alati armsa tekstiseadja Malle sülest, Meeme ainulaadne artikkel ja fotod kultuuripäevast, kirjatükk Antsla kooli vahvast koolivaheajast meie imelisel saarel. Nende lõpmatu positivism, elurõõm ja kaunis võru murrak, lummasid mind-

ki kolmel päeval. Täna kõiki, kes on panustanud oma aega ajalehe valmimisele!

Nautigem alanud kevadet, päikest, soojust ja armastust! Loodus on arganud: hüüv puhub juba pudelisse, sookured lasevad oma ülivõimsat turluuti, muustrastas mängib plokkflööti, rahnid trummeldavad täiega ja kohe-kohe pakuvad kustumatut silmailu õitehtes metsaalused.

Hoiame ja hoolime üksiteist, toetame häid ideid, märkame abivajajaid ja muresolijaid! Elu on imeline ja elada seda sellises võrratus kohas, on erakordne õnn.

2015. aasta Riigikogu valimiste kokkuvõte

MARGE TIHK

Vormsi jaoskonnakomisjoni esimees

Palju kõmu tekitanud riigikogu valimised on selleks korras läbi ning koalitsioonikonkurents käimas.

Vormsil mõõduisid valimised rahulikult. Valijate nimekirja oli kantud 366 valijat, kellest 242 kasutas oma õigust valida. 242-st 138 hääletas paberkanjal ning 104 valis elektrooniliselt. Ka seekord võib öelda, et Vormsi valija on väga tubli – kõik sedelid olid kehtivad ning ühtegi elektroonilist häälet ei tulnud tühistada. Kui mujal Eestis juhtus sedagi, et sedelid, mille jaoskonnakomisjon luges kehtivaks, tunnistati hiljem kehtetuks, ning vastupidi, siis Vormsi valimistulemusi ei muudetud ka hilisematel sedelite ülevõtmisel.

Vormsil sai enim hääli Eesti Reformierakond – 83 häält. Reformierakonnast sai enim hääli Urve Tiidus – 38 häält, teisel kohal oli Lauri Luik 23 häälega ning kolmandal kohal Urmas Sukles 15 häälega.

Teisele kohale jäi Erakond Isamaa ja Res Publica Liit – 41 häält. Nimekirjas sai enim hääli Raivo Aeg – 12 häält, teisel kohal oli Alar Schönberg 10 häälega ning kolmandal kohal Tõnis Palts 9 häälega.

Kolmandale kohale jäi Eesti Keskerakond – 36 häält. Nimekirjas sai enim hääli Enn Eesmaa – 15 häält, teisel kohal oli Jaanus Karilaid 13 häälega ning kolmandal kohal Jüri Kuuskemaa 6 häälega.

Tulemuste poolest jäi neljandaks Eesti Vabaerakond 30 häälega. Kolmekümnest häälest 21 häält tõi erakonnale Andres Ammas.

Kodanikukohus täidetud
Foto autor Meeme Veisson

Võrdselt said hääli Eesti Konservatiivne Rahvaerakond ning Sotsiaaldemokraatlik Erakond – 23 häält.

Aitäh valijatele, kes valisid ja oma kodanikukohust täitsid ning jaoskonnakomisjoni liikmetele täpse ja tubli töö eest.

